

GJUHË SHQIPE
DHE LETËRSI

Koha për zgjidhje: 210 minuta

Gusht, 2026

Shifra e vlerësuesit TË PARË

Shkruaj
këtu:

Shifra e vlerësuesit TË DYTË

NGJITE KËTU

UDHËZIM PËR KANDIDATIN

Lexoje me kujdes udhëzimin! Çdo hap është i rëndësishëm.

PARA FILLIMIT:

- Ngjite shifrën në vendin e caktuar në test ("Shifra e kandidati").
- Mos e shkruaj emrin dhe mbiemrin tënd në asnjë pjesë të testit. Përndryshe, përgjigjet do të vlerësohen me zero (0) pikë.
- Mos i shfletë faqet dhe mos fillo me zgjidhjen e detyrave pa të dhënë leje mbikëqyrësi.

ZGJIDHJA E DETYRAVE:

Testi përmban detyra. Detyrave duhet t'u përgjigjesh sipas mënyrave të mëposhtme:

- duke rrethuar shkronjën para përgjigjes së saktë;
- duke plotësuar;
- duke nënvizuar pjesë në tekstet e dhëna (fjalë, grupe fjalësh, fjali, paragrafë).

Së pari, duhet të përgjigjesh në test. Pasi të përfundosh me pyetjet në test, përgjigjet e detyrave barti në listën e përgjigjeve, duke ndjekur Udhëzimin e dhënë në të.

MËNYRA E TË SHKRUARIT:

- Shkruaj qartë, me stilolaps me ngjyrë të kaltër dhe me alfabetin e shqipes.
- Përgjigjet e shkruara me laps vlerësohen me zero (0) pikë.
- Përgjigjet e palexueshme dhe korrigjimet e paqarta vlerësohen me zero (0) pikë.
- Rreptësisht ndalohet kopjimi.
- Të gjitha tekstet identike ose të ngjashme në test, si dhe përgjigjet dhe tekstet e shkruara me shkrime të ndryshme, do të vlerësohen me zero (0) pikë.

Të urojmë shumë sukses!

[illegible]

1 Lexoje me vëmendje fragmentin nga vepra “Hasta la Vista” e Petro Markos dhe përgjigju pyetjeve të dhëna.

Këtej autoambulancat mbartnin të plagosurit. Ata që ishin me plagë të rënda i shtruan aty pranë në një shtëpi fshatari, kurse Gorin e shtrinë në një shtrat të autoambulancës. Në shtratin tjetër ishte një shok italian që rënkonte thellë. Pranë Gorit rrinte një infermiere e re, e cila i lëmonte ballin. Gori mbylli sytë dhe s'dinte ç'të mendonte. I vinte turp... Çahu dhë të futem! Si? I shtrirë dhe i lidhur në këmbë, kurse brigada shkoi në Aragonë! Ç'fat i keq! Po kjo vajzë! Sa e mirë! Sa e dashur!

Ajo i foli në një gjuhë që Gori s'mori vesh. Pastaj i foli me gjuhën e ëmbël spanjolle. Gori, që dinte mirë italishten, e kuptonte spanjishten.

Befas makina u ndal! Si një britmë e vetme gjëmuan thirrjet e të plagosurve. Dyert përnjëherë u çelën dhe infermierët rrëmbyen vigjët me të plagosur dhe vrapuan nën ullinjtë. Aeroplanët fashistë fluturuan shumë ulët. Gjëmimi i tyre bënte të dridhej dhe dheu! Për pak çaste toka u drodh dhe aty pranë në Alkala de Çis shtëllunga tymi u ngritën përpjetë si uji i detit nga plasja e bombave të mëdha. Gori pa dritën e tokës spaniolle. Sa dritë ka qielli dhe deti i Spanjës! Kudo që të hidhje sytë shikoje pyje me portokalle! Pyje me ullinj! Dhe ja, aty pranë, deti ish i shqetësuar dhe era kafshonte valët duke zbardhur dhëmbët si një qen i egërsuar. Infermierja, që i rrinte Gorit mbi kokë si një pulë që mbronte zogjtë e saj nga ndonjë skifter, Kristina, siç e quanin infermieren suedeze, e ruante të plagosurin nga aeroplanat.

- Janë shumë çnjerëzorë! Edhe autoambulancat i sulmojnë! Sa herë na kanë mitraluar!

Doktori që shoqëronte kolonën vizitoi edhe Gorin. E gjeti mirë, më të qetë.

- Jemi fqinjë! - i tha.

- Nga jini ju? - e pyeti Gori.

- Jam bullgar! Dr. Klimgev! Ti je shqiptar, apo jo?

- Po! Jam shqiptar!

- Aty në spital, do të gjesh dhe një infermiere shqiptare. Është një shoqe e mirë.

Në rrugën e bukur, që përshkon bregun e detit Mesdhe, rrugë plot pemë dhe vreshta, plot vila dhe fshatra të bukura, tani përsëri nisën të lëviznin maqinat: kamionë me ushtarë e me mall, vetura, autobuzë, motoçikleta, biçikleta qerre - ç'lëvizje e madhe për në Castellon de la Plana! Maqina të mbuluara me gjethe, me dega: si duken së largu! Si një kopësht lëvizës!

Shumë maqina ndalen dhe vizitojnë të plagosurit. Edhe Gorin e vizitojnë, i buzëqeshin, i urojnë shëndet. Dhe Gori u buzëqesh me zor, se ndjen dhimbje të madhe në gjoks e në brinjët dhe në majë të kokës. Ah, kjo erë e bendeve e mbyti fare! S'e duron dot! Sikur infermierja të mos ishte infermiere, po infermier, do të thërriste një herë e shumë herë: "Nënë! Moj nënë!", po kishte turp nga ata dy sy të kaltërt të shoqes suedeze që e shikonin me atë ëmbëlsi që e shikonte edhe qielli i Spanjës. Shtrengonte dhëmbët dhe... ja para tij, pa dy sy, dy sy spanjollë, që kurrë s'do t'i harronte.

Një kolonel francez, burrë i shkuar nga mosha, me flokë të drejtë e t'ergjëntë, me mustaqe të shkurtëra si furcë e fortë, me dhëmbë të florinjte, me beretën baske bojëhiri, u afrua dhe pyeti:

- Franse?

- Jo Shqiptar! - i tha infermiera -

- Shqiptar? Shqiptar?! Sans blague! (Fr.: Pa shaka: Vërtet) Sa mirë! Trim shqiptar, e? Si je, mon petit? (Fr.: biri im) Si je, mon petit? - dhe u afrua, i vuri dorën në ballë dhe i tha diçka frëngjisht. E puthi me dashuri. Vajza që e shoqëronte, e shikonte në thellësitë e syve, sikur kërkonte të kridhej brënda në sytë jeshil të Gorit, i cili ndjeu një diçka që s'e kish ndjerë kurrë gjer ahëre. Koloneli e përshëndeti, kapi vajzën nga krahu dhe u largua, kurse e reia, duke e shikuar akoma, po me atë mënyrë të çuditëshme, u kthye i përkëdheli flokët, u ngritë duke e parë në sy si i hutuar, sikur deshi t'i thosh diçka... i hodhi një degë ulliri që mbante në dorë dhe u largua duke e hequr prej kolonelit dhe duke i thënë Gorit:

- Hasta la vista! (Sp.: mirupafshim)

Gori lëvizi pakëz, e shikoi më mirë, kur ajo largohej. Infermierja tha:

-Buena chiquita! Muy guapa! (Sp.: Vajzë e mirë! Shumë e bukur)!

*“Hasta la Vista” Petro Marko,
Gjuhë shqipe dhe letërsi 4, 2004, f. 51-52.*

(1.1) Si e përjeton Gori praninë e infermieres së re pranë tij? A. Me indiferencë, duke mos kuptuar gjërat përreth B. Me turbullim dhe me një ndjenjë të re tërheqjeje C. Me zemërim dhe frikë për jetën e tij Ç. Me qetësi absolute, pa emocione	1 pikë
(1.2) Çfarë tregon reagimi i Gorit ndaj kolonelit francez për perceptimin e tij si shqiptar? A. Kënaqësi dhe krenari për origjinën e tij B. Zemërim ndaj kolonelit C. Indiferencë ndaj fjalëve të huaja Ç. Frikë dhe pasiguri për identitetin e tij	1 pikë
(1.3) Dhuna dhe frika e luftës në fragment pasqyrohet: A. si një sfond i qetë për përjetimet personale B. si një përvojë e largët që nuk prek personazhet C. si një element që dridh tokën dhe zemrat e njerëzve Ç. si një rrëfim i thjeshtë për udhëtimin e automjeteve	1 pikë
(1.4) Çfarë nënkuptojnë fjalët e Gorit kur shprehet: “Sikur infermierja të mos ishte infermiere, po infermier, do të thërriste: “Nënë! Mojë nënë!”? A. Se ai kishte dhembje të madhe B. Se infermierja është e padobishme C. Se infermierja duhet të largohet Ç. Se infermierja e trajton atë si një armik	1 pikë
(1.5) Çfarë ndjenje lind midis Gorit dhe infermieres Anita Gonzales? A. Frikë dhe pasiguri për jetë B. Miqësi e thjeshtë dhe respekt profesional C. Dashuri e ngrohtë dhe lidhje emocionale e fortë Ç. Admirim vetëm për guximin e njëri-tjetrit	1 pikë
(1.6) Cila nga veprat e radhitura nuk i përket shkrimtarit Petro Marko? A. “Qyteti i fundit” B. “Nata e Ustikës” C. “Juga e bardhë” Ç. “Një emër në katër rrugë”	1 pikë

2 Lexoje me vëmendje fragmentin nga vepra “Bardha e Temalit” e Pashko Vasës dhe përgjigju pyetjeve të dhëna.

Posa arritëm në vendin e caktuar nga shërbyesja, të dy gratë u ulën dhe Mrika filloi këtë rrëfim: Zonja ime kishte një vajzë një zanë të vërtetë malesh, aq e bukur dhe hirplotë ishte. Një djalosh e kishte vërejtur mësheftas, dhe kishte rënë në dashuri me te. Ai përdori të gjitha dinakëritë por vajza e gjerë nuk dilte kurrë jashtë oborrit të shtëpisë dhe fshihej, sipas zakoneve tona, posa arrinte ndonjë i huaj. Një ditë prej ditësh ajo qe aq e pakujdesshme dhe erdhi deri në pyll për të mbledhur lule, djaloshi e përgjonte dhe ishte fshehur në pyll. Kur e pa se ishte vetëm, pati guximin t’i afrohej dhe t’i thoshte se e dashuronte. Pak nga frika pak nga hutimi, ngeli e shashtisur duke dëgjuar fjalët e djaloshit i cili, duke u ndarë, i lejoi vetes ta puthte në faqe. Mjerisht, Mhilli i Vlashajt, i ati i vajzës e shikoi këtë skenë pa e parë askush. Na u çnderuam, nesër Topia nuk do të jetë gjallë. Ti e di se ç’duhet bëjë bija jonë.. Ajo nuk mund të jetoj pas këtij.. që të dy duhet të vdesin. Ti duhet ta dish se nderi i shtëpisë vlen më shumë se jeta e njërit prej nesh. Unë po marr mbi vete Topian ti vajzën. Por jam e pafajshme, përsëriste vajza me zë ankues. Nuk dija se ishte atje ai djalosh... Ti e di se për babanë tënd më i rëndësishëm është nderi i shtëpisë se sa jeta e gjithë neve. Është ky një fat i tmerrshëm, mizor, fatal, që na përcjell, por duhet t’i nënshtrohemi! Në atë shishe të vogël atje mbi tryezë gjendet vdekja me nder;...vasha mbeti disa çaste e dërmuar dhe pa luajtur vendit. Pastaj u vërsul kah shishja e vogël dhe e gëlltiti përmbajtjen e saj pa iu trembur syri... Të nesërmen, me të aguar dita, Aradi dhe shoku i tij e vranë Topian e ri që kishte dalë për gjah. Të dy kufomat u ndeshën në të njëjtën orë në varreza dhe dy të rinjtë u varrosën njëkohësisht. Pasojë fatale e dokeve të Shqipërisë!

.....

O Zot! Anul, po më tremb me pamjen tënde misterioze. A mos i ka ndodhur gjë ..tim shoqi? Jo Bardhë, ende nuk ka ndodhur asnjë. Por një fatkeqësi e madhe qëndron pezull mbi ty e Aradin. Kur dëgjoi emrin e Aradit, ajo u dridh dhe qe gati ta tradhtonte sekretin e vet. Fatkeqësia është se ai të dashuron Bardhë, dhe të dashuron si i çmendur. Nuk ka asgjë në botë që nuk është në gjendje ta bëjë për ty. Duhet të largohesh nga qyteti. Thuaj se dëshiron ta shohësh tënd shoq... Vashë e re, pa përvojë, e lindur dhe e rritur në Shqipëri, nuk kishte vullnetin e vet; ajo varej nga e ëma dhe i vëllai dhe, në rastin për të cilin është fjala, është provuar qartë se vullneti i së ëmës dhe jo i saj kishte vendosur për martesën me Lulin. Pra, cili ja ka dhënë të drejtën nënës të flirtojë të bijën? Natyra, do të thoni. Jo! Natyra kurrsesi nuk u jep të drejtë prindërve, nën kurrfarë preteksti, t’i bëjnë fatkeqij fëmijët e tyre; përkundrazi, ajo ua imponon obligimin t’i bëjnë të lumtur, t’i ruajnë e t’i mbrojnë.

.....

Ishte e ëma e Lulit. Sapo u ngrit në këmbë mbi dysHEME iu afrua Bardhës që të sigurohej se po flinte pastaj shikoi derën dhe pa se ishte e mbyllur nga brenda...Mirëpo shikimi i egërsirës nuk u ndal mbi fytyrën e bukur që zoti e kishte rrethuar me një kurorë drite e dashurie sytë e saj të ndezur si të hienës kërkonin kraharorin e Bardhës, këtë kraharor të bardhë si alabastri, gjysmë të zbuluar, të cilin frymëmarrja e njëllotë e nginte ngadalë. Nxori më në fund pisqoletën e fshehur nën përparëse, mbështeti tytën në zemrën e viktimës dhe hoqi këmbëzën. Shkrehja bëri një zhurmë shurdhuese. Dhoma u mbush me tym dhe me një erë squfuri. Kjo dhomë, që kishte qenë dëshmitare e vuajtjeve të një engjëllusheje, që kishte jetuar nga lutjet e një zemre të munduar nga dashuria, u shndërrua në një shpellë skëterre, në një shërbim krimi e vrasje.

“Bardha e Temalit” - Pashko

Vasa, Vatra, Shkup, 2013, f. 90-93, 95,144, 268-269.

(2.1) Në fillim të fragmentit me kë ndan sekretin Mrika? _____	1 pikë 1 2
(2.2) Drandja (vajza e Mhillit të Vlashajve) është viktimë e? _____	1 pikë 1 2
(2.3) Fragmenti i dhënë tregon qartë se për fatin e vajzave vendos _____.	1 pikë 1 2
(2.4) Çfarë simbolizon veprimi i Bardhës në pjesën e dytë të fragmentit? _____	1 pikë 1 2
(2.5) Romani “Bardha e Temalit” është një vepër që ngre zërin për _____.	1 pikë 1 2
(2.6) Si e paraqet Pashko Vasa shoqërinë shqiptare të asaj kohe? _____	1 pikë 1 2
(2.7) Si përfundon romani? _____	1 pikë 1 2
(2.8) Cilit drejtim letrar i takon Pashko Vasa? _____	1 pikë 1 2

3 Lexoje me vëmendje fragmentin e dramës “Tartufi” nga Zh. B. P. - Molieri dhe përgjigju pyetjeve të dhëna.

ZONJA PERNELË: Juve, vëllai i nuses,
Ju kam mbi krye e sipër, ju nderoj;
Po sikur t’isha në vend të tim biri,
S’ju lija të më shkelnit në shtëpi.
Na jepni ca mësimë, vini nome
Që s’bën t’i ndjekin njerëzit me cipë.
Ju fola pak si zgjeshur, po më falni,
E tillë jam: e them çfarë kam në zemër.

DAMISI: Po për Tartufin tuaj s’keni ç’thoni! ...

ZONJA PERNELË: Njeri i mirë fort që do dëgjuar,
S’durohet që ta marrë nëpër gojë
Një torollak si ti, pa mend në kokë.

ZONJA PERNELË: Dhe ja se ku them: im bir ka bërë
Punë me mend që mori në shtëpi
Këtë njeri të drejtë, q’e çoi zoti
Për t’ju dëlirur shpirtin nga mëkatet,
Që, për të mirën e shpëtimit tuaj,
Lips ta dëgjoni e të bëni ç’thotë.

ORGONI: Mjaft më, o im kunat:
Ju nuk e njihni atë, pa flisni ashtu.

KLEANTI: Ja nuk e njoh, të themi, po mjafton,
Për të ditur se çfarë njeriu është...

ORGONI: O im kunat!
Ta njihni, veç ta njihni,
Dhe do të ngazëllohi sa më s’ka.
Është njeri... njeri... po çfarë njeriu!
Kush ndjek fjalën e tij, i prehet shpirti,
I duket kotësi e gjithë bota.
Kur flas me të, njeri krejt tjetër bëhem,
Se më mëson t’heq dorë nga çdo gjë
E nga çdo dhimbshuri më zverdh shpirtin
Saqë, tani, as pikë keq s’më vjen,
Sikur bij, nënë e grua t’i shoh shtrirë.

KLEANTI: Të shenjta ndjenja paske, o im vëlla!

Molieri - “TARTUFI” Botoi dhe shtypi Vatra-Shkup 2007 (faqe 8, 13, 19, 20)

(3.1) Cilët dy personazhe e mbështesin Tartufin me përkushtim të plotë në këtë fragment?

1 pikë

1	2
---	---

(3.2) Si është paraqitur bota e Orgonit në pjesën e fundit të fragmentit?

1 pikë

1	2
---	---

(3.3) Cito vargun në të cilin Orgoni shpjegon se Tartufi e ka ndihmuar të çlirohet nga veset?

1 pikë

1	2
---	---

(3.4) Cilës shtresë shoqërore i përket Tartufi?

1 pikë

1	2
---	---

(3.5) Cilat vese kritikohen në fragmentin e dhënë?

1 pikë

1	2
---	---

(3.6) Cili personazh e zbulon fytyrën e vërtetë të Tartufit?

1 pikë

1	2
---	---

(3.7) Cilit lloj letrar i përket fragmenti i dhënë?

1 pikë

1	2
---	---

(3.8) Cilit drejtim letrar i përket vepra "Tartufi"?

1 pikë

1	2
---	---

4 Shprehjet e shkurtra dhe të urta popullore që japin këshilla ose mësim për jetën e njeriut quhen: A. legjenda B. anekdota C. fjalë të urta Ç. përralla	1 pikë
5 Kritika letrare ka për qëllim: A. të analizojë periudhat historike të letërsisë B. të vlerësojë dhe gjykojë veprat letrare C. të shqyrtojë ndarjen e letërsisë në gjini e lloje Ç. të hulumtojë leksikun e një gjuhe	1 pikë
6 Cilët zhanër letrari i takon vepra "Romeo dhe Zhulieta"? A. komedisë B. tragjedisë C. romanit Ç. tregimit	1 pikë
7 Mosmarrëveshja midis personazheve gjatë veprimit në dramë quhet: A. prolog B. konflikt C. dialog Ç. shthurje	1 pikë
8 Identifiko figurën stilistike në vargun "Drita e diellit ia puthi fytyrën": A. metonimi B. krahasim C. gradacion Ç. personifikim	1 pikë
9 Në cilën letërsi paraqiten shembujt e parë të tragjedisë dhe të komedisë? A. në letërsinë sumeriane B. në letërsinë antike greke C. në letërsinë romake Ç. në letërsinë e lashtë egjiptiane	1 pikë

10 Si quhet shkenca që studion prejardhjen dhe zhvillimin e gjuhës shqipe? A. Sintaksë B. Leksikologji C. Histori e gjuhës Ç. Morfologji	1 pikë
11 Zanore të buzorëzuara janë: A. a, i, e B. y, u, o C. y, i Ç. ë, y, o	1 pikë
12 Cila nga alternativat e mëposhtme është shkruar saktë? A. Ministria e Mjedisit Jetësor dhe e Planifikimit Hapësinor B. Ministria e Mjedisit jetësor dhe Planifikimit hapësinor C. Ministria e Mjedisit jetësor dhe planifikimit Hapësinor Ç. Ministria e mjedisit jetësor dhe planifikimit hapësinor	1 pikë
13 Fjalja: <i>Dallëndyshtet e sapoardhura dhe si të hutuara i gjeje kudo</i>, është? A. fjali e thjeshtë dykryegjymtyrëshe B. fjali njëkryegjymtyrëshe me vetë të përcaktuar C. fjali njëkryegjymtyrëshe me vetë të përgjithësuar Ç. fjali njëkryegjymtyrëshe pavetore	1 pikë
14 Në fjalinë: <i>Ajo që është shumë e rëndësishme kur përballësh me sfida, është të besosh te vetja</i>, fjala e nënvizuar është: A. përemër vetor B. përemër dëftor C. përemër lidhor Ç. përemër i pacaktuar	1 pikë
15 Në fjalinë: <i>Dua t'i them diçka shokut</i>, pjesa e nënvizuar është: A. trajtë e bashkuar B. trajtë e shkurtër C. trajtë e plotë Ç. lidhëz	1 pikë

16 Në cilën nga alternativat është përdorur shprehje frazeologjike? A. Ia plasi gazit B. E premtja e zezë C. Paska kujtesë të mirë Ç. Largohu prej këtej, djalosh	1 pikë
17 Dukuria e ndërrimit të zanoreve /a/ dhe /e/ të theksuara (por edhe /ie ose je/) në /o/, si pasojë e të cilës fitohet një zanore e prapme, si në shembujt: <i>dal - dola, bredh - brodha, dieg - dogja</i>, në fonetikë njihet si: A. metafoi B. apofoni C. metatezë Ç. qellzorizim	1 pikë
18 Identifiko përcaktorin në fjalinë: <i>Asnjë fitore nuk vjen pa sakrifica:</i> _____	1 pikë 1 2
19 Mbiemrin <i>i shpejtë ktheje</i> në emër: _____	1 pikë 1 2
20 Në fjalinë <i>Të parët tanë luftuan kundër armikut</i>. Emri armikut është përdorur në rasën _____	1 pikë 1 2
21 Ndaje në rrokje fjalën <i>pranvera</i>: _____	1 pikë 1 2
22 Në fjalinë: <i>Kam lân pasuni, folja kam lân</i> është në dialektin gegë, shkruaje në gjuhën standarde _____	1 pikë 1 2

23 Shprehja frazeologjike <i>Më ranë këmbët ka kuptimin?</i> 	1 pikë 1 2
24 Në fjalinë: <i>Atij gjithashtu i pëlqen shumë të lexojë vepra letrare</i> , fjala e nënvizuar në sintaksë njihet si: 	1 pikë 1 2
25 Fjalja: <i>Krenari është ai që do ta luajë rolin kryesor</i> , është fjali e përbërë me pjesë të nënrenditur 	1 pikë 1 2
26 Fjalën e huaj <i>surprizë</i> zëvendësoje me fjalën shqipe: 	1 pikë 1 2
27 Lakoje përemrin vetor <i>ata</i> në rasën dhanore: 	1 pikë 1 2
28 Shkruaje me fjalë numrin 956 	1 pikë 1 2
29 Foljen <i>mësoj</i> ktheje në kohën më se të kryer të mënyrës habitore, në vetën e parë në numrin njëjës: 	1 pikë 1 2
30 Dallo, cili nga emrat e dhënë përdoret vetëm në numrin shumës: <i>dashuri, benzinë, makarona, çimento, uthull</i> : 	1 pikë 1 2

ARTI DHE JETA NË NJË LIDHJE TË NDËRSJELLË

Arti ka qenë pjesë e jetës për aq kohë sa vetë njerëzimi ka ekzistuar. Për mijëra vjet me radhë deri në ditët e sotme, njerëzit krijojnë, vështrojnë dhe shijojnë artin. Është pjesë e kulturës dhe jetës sonë të përditshme. Nëpërmjet formave dhe medimeve të ndryshme që artistët zgjedhin si: artet pamore, skulptura, muzika, letërsia, filmi, teatri, piktura, etj., ata shprehin idetë dhe imagjinatën krijuese të tyre dhe tonën në forma të prekshme. Nëse të gjithë individët e një shoqërie përpiqen të shprehen vetëm përmes artit, atëherë krijohet një psikikë kolektive e një periudhe të caktuar duke bërë që mesazhi i artit ta tejkalojë kohën apo vendndodhjen.

Arti i bashkon njerëzit, duke u kujtuar atyre vlerat që duhet të mbështesin, u kujton se çfarë ka më shumë rëndësi në jetë, dashuria, e bukura, e mira, pikat takuese dhe jo ndarëse, pasionet dhe dëshirat e njeriut. Ai ngrihet mbi klasën, gjuhën, nacionalitetin, gjininë apo faktorë të tjerë të cilat mundohen të na ndajnë.

Historikisht arti është përdorur si mjet ndërtues dhe përmirësues i jetës, si një armë për t'u qasur me njëri-tjetrin me më shumë empati dhe mirëkuptim. Arti në shumicën e rasteve më tepër sesa krijimtari e bukur për t'u parë, është ajo çfarë ne jemi, çfarë na ka ndodhur, sa të thyer mund të ndihemi, si të shërohemi, si të ngjysim copëzat, si e ngjyrosim jetën.

Në Greqinë e lashtë, arti ishte virtyt i njeriut të mirë, i cili përkrahte kulturën, intelektin dhe vlerat estetike. Po ashtu dhe filozofët si Platoni apo Aristoteli kanë pohuar ndikimin dhe vlerën e madhe të artit në jetën e fëmijëve. Në Amerikë, pas luftës Revolucionare të shek. XVIII veprimtaritë artistike si letërsia, poezia e muzika ishin ndër aktivitetet më të pëlqyera për të përmirësuar cilësinë e jetës.

Studime të shumta vërtetojnë se arti është një mjet i fortë në përmirësimin e mirëqenies, në edukimin e të rinjve, në përfshirjen sociale, në zhvillimin ekonomik dhe rigjenerimin e komunitetit. Ai i jep shoqërisë identitet kulturor si dhe ndikon në përmirësimin e shëndetit mendor e fizik të njerëzve.

Arti shihet si një instrument për të mirëmbajtur shoqërinë. J. Dewey në librin e tij. Arti si një eksperiencë deklaron se vlera e artit duhet të përfshihet në sistemet e marrëdhënieve shoqërore. Pra arti nuk qëndron për veten e tij, por përkundrazi është në shërbim të vlerave të shoqërisë. Siç dhe Pablo Picasso thotë: *“Arti largon nga shpirti pluhurin e jetës së përditshme.”*

Thënë kështu, shoqëria duhet ta shohë dhe trajtojë botën e artit dhe kulturës si një burim jetik jo vetëm për zgjidhjet, por edhe për mënyrat e gjetjes së zgjidhjeve. Veprime të ndryshme brenda arteve, siç janë: pikturat, muralet, festivalet, panairët, vizitat në muze, ekspozitat apo shfaqjet teatrale shërbejnë si një arratisje nga rutina e përditshme. Ndërkohë që argëtohesh ndjehesh i lirë, pushon, relaksohesh dhe shijon diçka të bukur. Pra, arti ka ndikim në anën psikologjike të njeriut duke përmirësuar cilësinë e jetës. Aktivitete të tilla jo vetëm ofrojnë kënaqësi momentale, por hapin dritare të reja për vëzhguesin, i çelin dyer imagjinatës, mendimit kreativ dhe të pavarur duke ndikuar kështu në dëshirën për të sjellë diçka të re, ndryshe, unike dhe me individualitet të tijin.

<https://studentet.mk/arti-dhe-jeta-ne-nje-lidhje-te-ndersjellte/>

(31.1) Cili është roli i artit në shoqëri sipas tekstit? A. Të argëtojnë njerëzit përkohësisht B. Të bashkojnë njerëzit dhe të nxisë vlera të përbashkëta C. Të ndihmojnë vetëm artistët të shprehen Ç. Të shërbejë si mjet për reklamim	1 pikë
(31.2) Në cilat forma shprehet arti, sipas autorit të tekstit të dhënë? A. Vetëm në pikturë dhe skulpturë B. Në artet pamore, muzikë, letërsi, film, teatër, pikturë etj. C. Në sport dhe teknologji Ç. Vetëm në letërsi dhe filozofi	1 pikë
(31.3) Çfarë ndodh kur individët shprehin veten përmes artit? A. Krijojnë zëra të veçuar në shoqëri B. Arrijnë famë personale C. Ndërtojnë një psikikë kolektive të kohës Ç. Konkurrojnë me njëri-tjetrin	1 pikë
(31.4) Çfarë përfaqëson arti sipas tekstit? A. një instrument për të mirëmbajtur shoqërinë B. një luks të panevojshëm C. mjet për të fituar para Ç. një hobi të zakonshëm	1 pikë
(31.5) Mbi cilët faktorë që përpiqen të na ndajnë ngrihet arti? A. Arti i tejkalon ndarjet si klasa, gjuha, nacionaliteti dhe gjinia B. Arti i tejkalon faktet e historisë C. Arti ndihmon vetëm një pjesë të popullsisë Ç. Arti është i vlefshëm vetëm në gjuhën amtare	1 pikë

(31.6) Çfarë pohonin filozofët, si Platoni dhe Aristoteli për artin?

1 pikë

- A. “Arti është i dëmshëm për edukimin”
- B. “Arti është i nevojshëm vetëm për klasat e larta”
- C. “Arti ka ndikim dhe vlerë në jetën e fëmijëve”
- Ç. “Arti duhet të shmanget në moshë të hershme”

(31.7) Si ndikon arti në shëndetin e njerëzve?

1 pikë

- A. Nuk ka ndikim konkret
- B. Ndikon vetëm te artistët profesionistë
- C. Ka ndikim të dëmshëm për shkak të emocioneve të forta
- Ç. Ndihmon në përmirësimin e shëndetit mendor dhe fizik

(31.8) Sipas J. Dewey, në cilat sisteme duhet të përfshihet vlera e artit?

1 pikë

- A. Në sistemet e marrëdhënieve arsimore
- B. Në sistemet e marrëdhënieve shoqërore
- C. Në sistemet e marrëdhënieve financiare
- Ç. Në sistemet e marrëdhënieve politike

FATKEQËSITË MË TË MËDHA NATYRORE

Pavarësisht zhvillimit teknologjik, njerëzimi ende nuk ka përgjigje dhe mbrojtje efektive kundër dukurive natyrore dhe fatkeqësive shkatërruese. Uraganet gjithnjë e më të shpeshtë, tërmetet dhe paraqitja e rrëshqitjeve masive të tokës, sipas shumë ekspertëve, janë pasojë e ndryshimeve klimatike globale. Jemi dëshmitarë për uraganet që shkatërrojnë shtetet oqeanike dhe Amerikën, por bota në të kaluarën kujton edhe fatkeqësi dukshëm më të mëdha:

Përmbytjet më vdekjeprurëse

Fatkeqësia më e madhe për nga numri i jetëve të humbura ishin përmbytjet e vitit 1931, ndërsa numri i viktimave vlerësohet të ketë qenë midis tre dhe katër milionë njerëz. Nga viti 1928 deri në vitin 1930, Kina ishte goditur nga thatësira të mëdha, dhe dimri i vitit 1930 ishte dimri më i vështirë. Atëherë ranë sasi të mëdha bore, ndërsa në pranverën e vitit të ardhshëm pasuan reshje të rrëmbyeshme dhe përmbytje. Rajoni në muajin maj u godit nga nëntë ciklone, ndërsa lumi Jangcekjang doli nga shtrati duke përmbytur miliona njerëz. Periudha më e keqe ishte në korrik dhe gusht. Lumi Jangcekjang dhe lumi Huai arritën deri në Nanxhing, i cili atëherë ishte kryeqyteti i Kinës. Miliona njerëz u mbytën, ndërsa disa vdiqën nga uria, kolera dhe tifoja. Në qytetin Hankou, niveli i ujit ka qenë 16 metra më i lartë se niveli normal. Pasi u tërhoq uji, autoritetet e vizituan rajonin, duke premtuar se do t'i riparonin dëmet. Por për shkak të mungesës së mjeteve dhe për shkak të luftës civile, arritën të ndërtonin vetëm disa diga më të vogla në lumin Jangcekjang.

Cikloni tropikal më i madh

Në dhjetor të vitit 1970, Pakistani u godit nga Cikloni Bhola, gjatë të cilit humbën jetën midis 300.000 dhe 500.000 njerëz. Cikloni është formuar mbi Gjirin e Bengalit më 8 nëntor dhe ka filluar të lëvizë drejt veriut. Më 11 nëntor fyente erë me shpejtësi prej 185 kilometra në orë. Opozita dhe mediat e kanë kritikuar pushtetin se me vonesë u kishin dërguar paralajmërim qytetarëve për një fatkeqësi të mundshme. Cikloni e kishte goditur edhe Indinë, duke shkaktuar reshje të mëdha shiu. Shumica e viktimave humbën jetën nga dallgët e mëdha që shkaktuan përmbytje. Reagimi i dobët i autoriteteve çoi në protesta masive studentore, të cilat më vonë u shndërruan në një luftë civile që përfundoi me ndarjen e Pakistanit dhe shpalljen e shtetit të pavarur të Bangladeshit në vitin 1971.

Shpërthimi më i madh vullkanik i shekullit XX

Më 8 maj 1902 ndodhi shpërthimi katastrofik në ishullin francez Martinik në Karaibe, ku humbën jetën më shumë se 30.000 persona. Sipas numrit të viktimave, bëhet fjalë për shpërthimin më vdekjeprurës në të gjithë shekullin e 20-të. Shpërthimi e shkatërroi plotësisht qytetin Sen-Pier, i cili në atë kohë ishte vendbanimi më i madh i ishullit. Në fillimi të majit, fillimisht u shfaqën tërmete, ndërsa u dëgjuan edhe shpërthime që vinin nga drejtimi i vullkanit. Mbi qytetin Sen-Pier binte hi i imët vullkanik. Shumë banorë u evakuuan që në atë moment, por pjesa më e madhe vendosën të qëndronin, duke besuar se megjithatë nuk do të ndodhë ndonjë shpërthim katastrofik.

Tërmeti më i fuqishëm i regjistruar

Tërmeti më i fuqishëm në histori goditi qytetin kilian Valparaiso më 22 maj 1960. Fuqia e tërmetit ishte 9,5 shkallë sipas Rihterit. Tërmeti shkaktoi cunami në Kili, Japoni, Filipine dhe Zelandën e Re. Duke pasur parasysh fuqinë e tërmetit numri i viktimave nuk ishte më i madh se 2.000.

Tërmeti i dytë më i fuqishëm goditi Alaskën më 28 mars 1964. Magnituda e tërmetit ishte 9,2 shkallë sipas Rihterit, që gjithashtu shkaktoi cunami që vrau 28 njerëz. Dëmi ishte vlerësuar në 330 milionë dollarë, ndërsa dridhjet ishin ndier edhe në disa vende në Kanada.

Tërmeti më vdekjeprurës

Tërmeti më vdekjeprurës i regjistruar në historinë moderne të njerëzimit e goditi Kinën, konkretisht qytetin Shansi në vitin 1556. Thuhet se fuqia e tij ka qenë rreth 8,0 shkallë sipas Rihterit, ndërsa kanë humbur jetë rreth 830.000 persona. Hapësira në rrethin me rreze prej 840 kilometrash ishte rrafshuar me tokën.

Tornado më vdekjeprurës

Tornadoja më vdekjeprurëse goditi Bangladeshin më 26 prill 1989. Numri i saktë i të vdekurve nuk dihet, por vlerësohet se rreth 1.300 persona, gjë që e bën tornadon më vdekjeprurës në historinë e njohur, jo vetëm të Bangladeshit, por edhe të gjithë botës. Tornadoja kishte gjerësi prej 1,6 kilometra dhe përshkoi gjatësi prej rreth 13 kilometra.

<https://www.fakulteti.mk/news/23092017/najgolemite-prirodni-katastrofi>

(32.1) Kur ndodhën përmbytjet më vdekjeprurëse në histori?

1 pikë

1	2
---	---

(32.2) Cilët lumenj dolën nga shtrati dhe shkaktuan përmbytje në Kinë?

1 pikë

1	2
---	---

(32.3) Sa njerëz humbën jetën në përmbytjet në Kinë në vitin 1931?

1 pikë

1	2
---	---

(32.4) Cili ciklon tropikal shkaktoi tragjedinë më të madhe njerëzore në Pakistan në vitin 1970?

1 pikë

1	2
---	---

(32.5) Çfarë pasojash politike solli cikloni Bhola?

1 pikë

1	2
---	---

(32.6) Cili qytet u shkatërrua nga shpërthimi vullkanik në ishullin Martinik në vitin 1902?

1 pikë

1	2
---	---

(32.7) Sa ka qenë fuqia e tërmetit më të fortë në histori, i regjistruar në Kili në vitin 1960?

1 pikë

1	2
---	---

(32.8) Sa njerëz humbën jetën në tërmetin në Kinë në vitin 1556?

1 pikë

1	2
---	---

(32.9) Në cilin shtet ndodhi tornadoja më vdekjeprurëse?

1 pikë

1	2
---	---

(32.10) Sa persona humbën jetën në tornadon e Bangladeshit në vitin 1989?

1 pikë

1	2
---	---

- Shkruaj një tekst nga 260 deri në 460 fjalë. Lexoje temën dhe mendo mirë se çfarë duhet të përmbajë teksti. Respektoji rregullat lidhur me kompozicionin e tekstit (pjesa hyrëse, pjesa kryesore dhe përfundimi). Respektoji rregullat e gjuhës standarde.
- Mendimet shprehi në mënyrë të qartë dhe të lidhur duke përdorur fakte dhe argumente. Përdor leksikun dhe stilin e duhur në përputhje me llojin e tekstit që shkruan. Mos shkruaj fraza të përgjithshme. Mos përdor tekste të gatshme të fjalëpërfjalshme dhe pa distancë kritike nga burime të ndryshme (tekste mësimore, libra profesionale, ueb-faqe etj.). Kujdesu për rregullimin grafik të tekstit, duhet të ketë tri tërësi qartësisht të ndara (pjesa hyrëse, pjesa kryesore dhe përfundimi) dhe sipas mundësisë paragrafë në pjesën kryesore.

**Shkruaj me alfabetin e shqipes, duke përdorur shkronja dore (të shkrimit)!
Në të kundërtën, ulen 5 pikë nga pikët e fituara në ese.**

Tema 1: Empatia dhe humanizmi mund ta shpëtojnë botën

- Mendo se çfarë do të kishe shkruar për këtë temë, shpjego se çfarë nënkupton me termat empati dhe humanizëm dhe sa të pranishëm janë ato sot.
- Merr qëndrim kritik, mund të pajtohesh ose ta mohosh titullin e dhënë, dhe përdor mendime të qarta dhe koherente për të shprehur qëndrimin tënd për temën e dhënë.
- Jep të paktën dy argumente të mbështetura nga fakte dhe shembuj konkretë përmes së cilave do të tregosh se si empatia dhe humanizmi mund të sjellin ndryshime pozitive, pse është e nevojshme të jesh human dhe empatik.
- Shprehe mendimin tënd nëse empatia dhe humanizmi kanë një ndikim pozitiv apo negativ te të rinjtë në ndërtimin e personalitetit të tyre.
- Përfundo duke sublimuar qëndrimin tënd, nëse dhe në çfarë mase humanizmi dhe empatia janë vërtet themelet mbi të cilat mund të ndërtohet një e ardhme më e ekuilibruar dhe e sigurt.
- Përdor gjuhën standarde shqipe dhe shkrimin e dorës dhe kushtoji vëmendje drejtshkrimit, leksikut, rregullave të sintaksës dhe pikësimit.

Tema 2: Përgjegjësia është një tipar kyç për suksesin në jetë

- Mendo se çfarë do të kishe shkruar për këtë temë, çfarë nënkupton me termin përgjegjësi, çfarë do të thotë të jesh person përgjegjës.
- Merr qëndrim kritik, mund të pajtohesh ose të mohosh titullin e dhënë, dhe përdor mendime të qarta dhe koherente për të shprehur qëndrimin tënd për temën e dhënë.
- Jep të paktën dy argumente të mbështetura nga fakte dhe shembuj konkretë përmes së cilave do të tregosh se si përgjegjësia mund t'u sjellë sukses të rinjve (p.sh. pjekuri, disiplinë, pavarësi) bazuar në qëndrimin tënd.
- Shprehe qëndrimin tënd nëse përgjegjësia reflektohet pozitivisht apo negativisht te të rinjtë.
- Përfundo duke sublimuar qëndrimin tënd, nëse dhe sa përgjegjësia është me të vërtetë një tipar i rëndësishëm për suksesin në jetë si një nxitës i zhvillimit personal.
- Përdor gjuhën standarde shqipe dhe shkrimin e dorës dhe kushtoji vëmendje drejtshkrimit, leksikut, rregullave të sintaksës dhe pikësimit.

Blank lined area for writing.

[illegible]

Blank lined area for writing.

Gjuhë	
1	2
Kompozicioni i tekstit	
1	2
Përmbytja	
1	2

FAQE E ZBRAZËT